

Francesco Leoncini, *L'Europa centrale. Conflittualità e progetto. Passato e presente tra Praga, Budapest e Varsavia*. Venezia : Libreria Editrice Cafoscarina, 2003. 332 strani.

V zadnjem času je v Italiji in predvsem v obmejnem območju s Slovenijo veliko govora o širitvi Evropske unije proti vzhodu (ponavadi površni komentatorji celotno območje imenujejo kar Vzhodna Evropa). Slišijo se demagoške in populistične parole o naskoku »novih Evropejcev« (kot, da bi se ti ljudje nahajali do sedaj nekje v Aziji in kot, da bi to pomenilo nekaj manjvrednega) na italijanska delovna mesta. Na drugi strani pa krogi, ki se bolj zanimajo za gospodarsko plat širitve že brusijo nože pred bojem z nemškim, avstrijskim, francoskim, ameriškim in bogve še katerim drugim kapitalom za premoč v skorajda ekonomsko-deviškem območju drugače že izčrpane stare Evrope (verjetno ne zavedajoč se, da so ga zaradi prepočasnosti in neodločnosti tudi italijanskih politikov že izgubili). Bolj malo, oziroma skoraj ni takih, ki bi se poglobili v spoznavanje bogate in raznolike kulture ter zgodovine tega območja. Častna izjema je prof. Leoncini docent zgodovine slovanskih dežel na univerzi Ca' Foscari v Benetkah, kjer vodi tudi seminar Masaryk, posvečen poglobljanju tematik, ki zadevajo Srednjo in Vzhodno Evropo. Pri predavanjih se mu je pridružila še kopica znanih imen: od Fejta do Gajana, mimo Vásárhelyija in Waldenberga.

Leoncini se že od začetka sedemdesetih let zavzema, da bi skupaj z redkimi drugimi navdušenci zapolnil puščavo, ki vlada v Italiji glede preučevanja območja, ki leži vzhodno od Trsta. V preteklosti je javnosti ponudil knjige o opoziciji v socialističnih trdnjavah, o vprašanju Sudetov in nemških manjšinskih skupnostih v obdobju med svetovnim vojnama, o praški pomladi in letu 1968 v Srednji Evropi, poleg številnih študij in raziskav o češki in slovaški zgodovini dvajsetega stoletja. Pred nekaj leti je tudi prevedel Masarykovo delo *Nová Evropa. Stanovisko slovanské* (Nova Evropa. Slovansko stališče), ki ga je bodoči češkoslovaški predsednik sestavil v Rusiji, v času prve svetovne vojne. Ob tem je razne tematike poglobljal v strokovnih prispevkih. Prav te prispevke, ki so bili do sedaj razpršeni po številnih revijah, bodisi italijanskih kot drugih, je v tem svojem zadnjem delu zbral in združil v zaključeno celoto. Tako bralcu na enem samem mestu predstavlja širok izbor člankov, ki obravnavajo območje, »...ki leži med Baltskim in Egejskim morjem, postavljeno med latinsko-germanskim Zahodom in bizantinsko-slovanskim Vzhodom...«, kjer lahko »...zgodovinsko določimo pravi sredinski pas Evrope s specifičnimi potezami«. (str. 14).

Knjiga z mikavnim naslovom *L'Europa centrale. Conflittualità e progetto. Passato e presente tra Praga, Budapest e Varsavia*. (Srednja Evropa. Konfliktnost in načrt. Preteklost in sedanost med Prago, Budimpešto in Varšavo) vsebuje zapise, ki obravnavajo široko časovno obdobje. Zato je časovno tudi razdeljena.

V predgovoru, v katerem avtor omenja tudi nekatera bibliografska dopolnila, se da slutiti, da je vsebina na kakovostno visoki ravni. Avtor se že v prvih vrsticah jasno distancira od splošnega in posplošenega izraza *Mittleuropa*, ki skriva nemški pohlep po vzhodnih ozemljih. Obenem opozarja na napačnost enačenja nemškega (in italijanskega?) napadalnega nacionalizma z *narodno samobrambo* Bíbovih malih narodov Srednje Evrope. Leoncini nadalje podčrtuje izvirno netočnost zapisovanja imena *Češkoslovaška*. Pravilnejša bi bila različica *Češko-Slovaška*, kot je tudi zapisano v Pariški mirovni pogodbi iz katere je zrasla nova državna tvorba. Obenem ločilo, čeprav sta si naroda sorodna, poudarja razliko med češko in slovaško etnijo. Sam Masaryk je v obdobju med prvo svetovno vojno slovaškim predstavnikom zbranih v Združenih državah obljubil široko avtonomijo v sklopu nove države in z njimi podpisal takoimenovano Pittsburško pogodbo. Povojna vodilna češka politična elita pa se ni držala medvojnih dogovorov in izbrala pot centralizirane in unitaristične državne ureditve. Namesto, da bi se Češkoslovaška zgledovala po večnarodni Švici, kot je sprva obljubljal vodja njene diplomacije Edvard Beneš, je za vzorec zbrala Francijo. Tako so se v podrejenem položaju, poleg številnih »manjšin« (vključno z nemško, ki je štela več kot tri milijone pripadnikov in madžarsko s približno osemsto tisoč), znašli še državotvorni Slovaki.

Uvod, ki ima podnaslov Sredinska Evropa kot usodna skupnost (*L'Europa di centro come comunità di destino*) se prav tako začena z opozorilom pri uporabi primernega izrazoslovja, ki je (pre)večkrat odsotno pri »zahodnih« strokovnjakih. Ta netočnost odraža seveda tudi zgrešeno oziroma nemarno pojmovanje obravnavanega območja, ki se nahaja »...onstran namišljene črte Berlin-Trst-Otranto...«. (str.14) Avtor se takemu, skorajda omalovaževalnemu pristopu upira in nadaljuje s skupnimi zgodovin-

skimi potezami, ki ozančujejo *sredinsko Evropo*. Zato navaja številne poizkuse pri združevanju tega dela evropske celine, od srednjega veka do današnjih dni.

Tudi serijo člankov avtor začena pred več sto leti; točneje v času, ko je češki reformator Jan Hus s svojimi nauki sprožil pravo revolucijo. Na dvajsetih straneh je orisano Husovo delovanje in njegov vpliv na češko in širšo versko ter politično mišljenje. In največja zasluga teh strani je prav ta: da v malem obsegu predstavljajo husov lik, ki bi bil drugače italijanski javnosti dejansko neznan.

Leoncini pa kaj kmalu preskoči k sodobnosti, v obdobje med svetovnimi vojnami, zlasti v zgodovino tiste države, ki je v Srednji Evropi tedaj igrala bistveno vlogo oziroma Češko-Slovaške. Že naslov prvega članka, če je sploh obstajala alternativa Češko-Slovaški, je sam po svoje zanimiv in zaključki »...o dragocenem političnem in kulturnem laboratoriju demokratičnega sožitja med različnimi narodi...« (str. 58), ki jih prinaša spis so nedvomno pravilni. Dodali pa bi pripombo: to, da so slovanski narodi vključeni v habsburško cesarstvo po prvi svetovni vojni predstavljali zmagoviti subjekt, je brez dvoma točna predpostavka. Da pa so v novih državnih tvorbah dosegli svoj cilj, svojo narodno zrelost, višek svoje samobitnosti velja le za nekatere izmed teh narodnih subjektov. In ne mislimo tukaj na Hrvatke, Slovence ali Slovake, ki so na tak ali drugačen način dobili priznanje o obstoju svoje narodnosti, temveč na Rusine, Makedonce ali Črnogorce, ki so bili s strani svojih »slovanskih bratov« potisnjeni ob stran. To pripombo smatramo za umestno in koristno, ker avtor posveča veliko pozornost narodnostni problematiki. Več prispevkov je namenjenih češko-nemškemu odnosom in sudetskemu vprašanju, posebno zanimiv pa je zapis o sporazumu v Münchnu leta '38, ki je samo končna faza dolgotrajnega popuščenja zahodnih velesil Hitlerjevemu osvajanju.

Vojnih dni se Leoncini neposredno ne dotika, zato pa toliko bolj pestro obravnava obdobje od petdesetih let dalje. Poglobljen pregled zaobjema tudi stanje na Madžarskem in na Poljskem. Avtor se ustavlja zlasti pri tistih disidentskih gibanjih oziroma posameznikih, ki so s svojim ravnanjem pripomogli k popolni spreobrnitvi sistema, ki je bil socialistični v imenu ne pa v metodah. Te so bile podobne tistim iz prejšnjega diktatorskega obdobja, zato avtor ugotavlja, da so se v večini primerov zamenjali le zatiralci, krivična družbena ureditev razdeljena med enega ali več vladarjev in na podrejeno množico, pa je ostajala v bistvu nespremenjena.

Polpreteklo zgodovino avtor praviloma povezuje tudi s sedanjostjo. Kajti v nekaterih primerih so se bivši protestniki prelevili v aktivne državne politične akterje. V novih okoliščinah nastalih po padcu berlinskega zidu in propadu sistema, ki jih je do takrat zatiral, so prejšnji kontestatorji lastne izkušnje iz leta '56 na Madžarskem, '68 na Češko-Slovaškem in bienija '80–'81 na Poljskem, ki socializma kot takega niso zavračale temveč ga predelanega, »bolj človeškega« celo zagovarjale, raje odvrgli. In to z namenom, da bi »z leve strani« postopoma preobrazili notranjo državno ureditev. Po letu '89 so postali taki poizkusi neaktualni. Večina držav je pasivno sprejela vzorec, ki jim ga je ponujal (vsiljeval?) Divji Zahod. Na primer novo nastala Češka republika s sedaj že bivšim predsednikom Václavom Havlom, ki je bil v prejšnjih desetletjih v prvi vrsti na barikadah za bolj pravično družbo. V času njegovega predsedovanja skozi devetdeseta leta je namreč rade volje mežikal novoliberalističnim formulam ameriškega kova. Zato si ne moremo kaj, da ne bi na *novo Evropo* gledali z mešanico upanja in skrbi, saj »...tisti, ki so med prvimi, imajo sredstva, da tam tudi ostanejo, medtem kot tisti, ki so na gospodarskem področju ostali zadaj, kot države srednje in vzhodne Evrope, ne bodo imeli ne potrebnega kapitala in ne tehnologije, da bi se dvignili.« (str. 290).

Leoncinijevo delo dopolnjujejo dokumenti o sodelovanju v Srednji Evropi in zapisi manj zahtevnega a zato nič manj prijetnega branja o Pragi kot simbolu sodelovanja ter o bogastvu slovaške raznolikosti. Tako na več kot tristostranih straneh avtor prinaša precizno, bogato in popolno obravnavo prostora, ki je večkrat po krivici potisnjeno na obrobje zgodovinske preučitve.

Borut Klabjan